

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995 йилдан нашр этилади
Йилда 6 марта чиқади

3-2019

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Й.Солижонов	
Ҳамза Ҳакимзода шеърятда лирик қаҳрамоннинг такомиллашув жараёни.....	85
Ғ.Усмонов., З.Жўраева., Н.Набиева	
Хорижлик адабиётшунос олимларнинг жадид адабий меросига муносабати хусусида.....	88
С.Мамаюсупова	
Шукур Холмирзаев ижодида мақол ва матал муносабатлари.....	91

ТИЛШУНОСЛИК

Ш.Ганиева	
Ўзбек тилидаги феъл фразеологизмларда бўлишли-бўлишсизлик категорияси.....	95
Ф.Абдурахмонов	
Замонавий рус тилида уч актанти феълларнинг структурали-семантик хусусиятлари.....	98
Д.Газиева	
Матнни функционал-услубий жиҳатдан ўрганиш.....	103
Н.Аббосова	
Инглиз мақол ва маталларини ўргатишда ўқувчиларнинг танқидий фикрлаш қобилиятларини ривожлантиришнинг самарали услублари.....	107
М.Ҳакимова	
Абстракт сўзларнинг синонимия муносабатлари.....	111
Ҳ.Солихўжаева	
Ўзбек тилидаги фестиваль номларини ифодаловчи геортонимлар хусусида.....	116
Ш.Матназаров	
Ўзбек тилидаги қишлоқ хўжалиги лексикасининг шаклланиши ва ривожланиши.....	119
Н.Умарова, Н.Абдувалиева	
Алишер Навоийнинг “Садди Искандарий” достони назмий ва насрий вариантларидаги айрим тафовутлар.....	122
Ф.Қосимова	
«Тиб қонунлари» (Абу Али Ибн Сино) асарида келтирилган касаллик номлари ва уларнинг ўзбек, инглиз тилларидаги ўзига хос лингвокультурологик жиҳатлари.....	126

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Р.Мамасолиев, Р.Солиев	
Олий таълимда чет тили фанларини ўқитишнинг замонавий асослари.....	130
Ш.Алимов, М.Нурматова	
Чет тили ўқитувчисининг касбий компетенциясини шакллантириш.....	133
Д.Ҳайдарова	
Чет тили дарсларида синфни бошқариш стратегиялари.....	136
З.Бобоева, И.Пўлатов	
Педагогик мулоқотнинг ўзига хос хусусиятлари ва функциялари.....	140

ИЛМИЙ АХБОРОТ

Р.Максудов, А.Джураев, Ш.Холдоров, Н.Пўлатов	
Толали материалларни тозалаш агрегати колесникли панжарасининг ишлаб чиқаришдаги синов натижалари ва самарали конструкцияси.....	143
А.Юсупова, З.Муқимова, Х.Иброҳимова	
Математика дарсларида стохастик компетенцияни шакллантириш.....	147
Р.Маджидова	
Оилавий қадриятларни изоҳловчи мақолларнинг аксиологик аҳамияти.....	149
М.Мадаминова	
Абу Райҳон Беруний – адабиётшунос.....	152
М.Юсупова	
Навоий образининг янгича талқини.....	155
Х.Рахматиллаев, С.Соҳибов	
Ўзбек халқи анъанавий дунёқараши тизимида турли ҳайвонлар билан боғлиқ тасаввурлар.....	158

УДК: 41+371.3

ЧЕТ ТИЛИ ЎҚИТУВЧИСИНИНГ КАСБИЙ КОМПЕТЕНЦИЯСИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ
 ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ
 ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

DEVELOPING PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FOREIGN LANGUAGE
 TEACHER

Ш.С.Алимов, М.Х.Нурматова

Аннотация

Мақола чет тили ўқитувчисининг касбий компетенциясини шакллантириш масалаларига бағишланган. Шу билан бирга, унинг касбий компетенцияси компонентлари ҳақида ҳам батафсил маълумот берилган.

Аннотация

Статья посвящается вопросам формирования профессиональной компетенции преподавателя иностранного языка. Также излагается информация о компонентах профессиональной компетенции преподавателя иностранного языка.

Annotation

The article studied the issues of professional competence of foreign language teachers. The components of professional competence of foreign language teachers also were discussed in the article.

Таянч сўз ва иборалар: чет тили ўқитувчиси, касбий компетенция, лаёқат, кўникма.

Ключевые слова и выражения: преподаватель иностранного языка, профессиональная компетенция, способность, навык.

Keywords and expressions: foreign language teacher, professional competence, ability, skill.

Бугунги кунда таълимда “компетенция” ва “компетентлик” атамалари кенг қўлланилмоқда. Аслида “компетенция” атамаси таълимга компетенциявий ёндашув орқали кириб келган бўлиб, у таълимни замонавийлаштириш, ташкил қилиш билан боғлиқ муаммоларни кенгроқ ўрганиш орқали чуқур билимга эга бўлиш, уларнинг келиб чиқиш сабабларини ўрганиб таҳлил қилиш, ижобий ечимини топишдаги креативлик ва шу соҳадаги бой тажрибани англатади.

Ҳозирда методик адабиётларда “компетенция” сўзи билан боғлиқ “коммуникатив компетенция”, “лингвистик компетенция”, “маданиятлараро компетенция”, “ижтимоий компетенция”, “психологик компетенция”, “касбий компетенция” каби кўплаб атамаларни учратиш мумкин. “Компетенция” атамаси тилшуносликда илк бор америкалик машҳур олим Н.Хомский томонидан қўлланилган. Кейинчалик бу атама рус олимлари И.А.Зимняя, О.Е.Пермяков, А.В.Хуторскийлар томонидан ижодий ўрганилиб, таҳлил қилинди ва унинг янги қирралари очиб берилди.

Г.К.Селевконинг фикрича, компетенция таълим натижасида шакллантириладиган билим, кўникма ва малакалар бўлиб, у шахснинг интеграл хусусиятларини ифодалайди [1, 136-144].

«Чет тили сўзларининг қисқача луғати»да «компетенция» сўзи маълум соҳа бўйича билимдонлиликни ва шу соҳадаги бирор муаммонинг ечими юзасидан ҳукм чиқара олиш ҳуқуқига эга бўлишликни ифодалаши таъкидланган. “Катта энциклопедик луғат”да эса маълум соҳадаги билимдонлик билан бирга шу соҳадаги катта тажрибага эгалик ҳам кўрсатиб ўтилган. Ушбу берилган таърифларни умумлаштириб хулоса қиладиган бўлсак, компетенция деганда маълум бир соҳадаги чуқур билим ва тажрибадан келиб чиқиб шу соҳа билан боғлиқ муаммолар юзасидан ҳукм чиқара олиш лаёқатини тушуниш мумкин.

Ҳозирги кунда Европа мамлакатларида андрогогика фани жадал ривожланмоқда. Бу, аслида, ишлаб чиқаришнинг жадал ривожланаётганлиги натижасида замонавий талаб асосида келиб чиқаётган турли касбларга ўргатиш билан боғлиқ. Замонавий касбларга эга бўлган мутахассисларни тайёрлаш, уларнинг касбий маҳоратини ўстириш бугунги кунда ечимини топиш керак бўлган муҳим масалалардан ҳисобланади. Жамиятда яшаб меҳнат қилувчи, ўз танлаган касби соҳасидаги фаол, креатив шахсни тарбиялашда ва унинг фаолият кўрсатаётган касби билан боғлиқ касбий компетенцияни

Ш.С.Алимов – АнДУ, педагогика фанлари номзоди, доцент
 М.Х.Нурматова – Тошкент давлат аграр университети,
 катта ўқитувчи.

шакллантиришда андрагогика фани қонуниятларидан келиб чиқиб таълим жараёнини ташкил қилиш ушбу масалани ижобий ҳал қилишга қаратилган муҳим омиллардан биридир.

Катта ёшдаги шахсларни (adult learners) ўқитиш ўзига хос ёндашувни талаб қилади. Бу эса психология, педагогика, андрагогика фанларига оид илмий асосланган маълумотлар ва қонуниятлар асосида замонавий касб эгасининг касбий компетенциясини шакллантиришни тақозо этади. Ҳозирги кунда замонавий мутахассисдан бир нечта чет тилини билиш талаб этилмоқда. Европа Иттифоқи мамлакатларидаги замонавий мутахассисларга қўйилаётган талабларни бунга мисол қилиб келтириш мумкин. Шунинг учун ҳам барча таълим муассасаларида чет тиллари ўқитилмоқда ва чет тили ўқитувчисининг касбий компетенциясини шакллантириш бугунги кундаги долзарб масалалардан ҳисобланади.

Чет тили ўқитувчисининг касбий компетенцияси кўп тармоқли бўлиб, бунга ўқитувчининг лингвистик, психологик, педагогик, дидактик, коммуникатив, лингвомаданий ва методологик компетенцияларини киритиш мумкин.

Чет тили ўқитувчисининг лингвистик компетенцияси ўқитувчидан ўрганилаётган чет тили фонетикаси, лексикаси ва грамматикасига оид чуқур билим, тажриба ва улардан нутқий фаолиятда фойдаланиш лаёқатига эга бўлишни назарда тутаяди.

Четтили ўқитувчиси касбий компетенциясининг психологик компоненти таълим жараёнини ташкил қилиш билан боғлиқ психологик қонуниятларни билиш, нутқий кўникма ва малакаларни шакллантириш, мотивация ҳосил қилиш, талабаларда ўрганилаётган чет тилидаги мавзуларга нисбатан қизиқиш ҳосил қила олиш лаёқатини билдиради. Чет тилини ўқитиш билим бериш билангина чекланиб қолмайди, балки шу ўрганилаётган тил воситалари ёрдамида тарбияни амалга оширишни ҳам назарда тутаяди. Бу эса чет тили ўқитувчисидан маълум даражадаги педагогик лаёқатга эга бўлишни талаб қилади.

Таълим бериш, ўқиб ўрганиш, ўқитиш жараёнини ташкил қилиш таълимшунослик

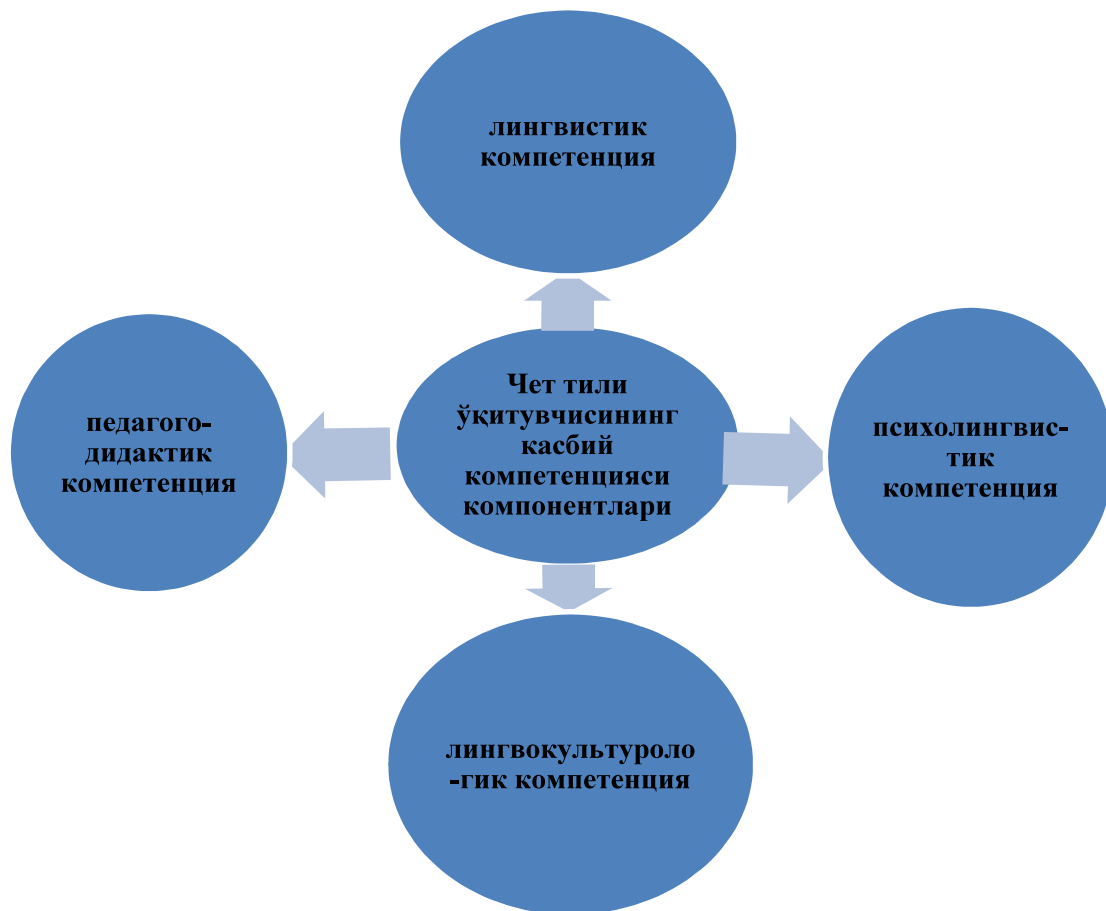
қонуниятлари асосида амалга оширилади. Шунинг учун ҳам таълимшунослик фанига оид чуқур билим ва тажрибага эга бўлиш ушбу фан қонуниятларидан чет тилини ўқитишда мақсадли фойдалана олиш лаёқатига эга бўлиш жуда муҳим. Тилнинг асосий вазифаси— мулоқот воситаси бўлиб, у турли ҳаётий вазиятларда эркин қўллана олиш, ахборот олиш, ахборот бериш лаёқатига эга бўлишликни назарда тутаяди.

Жаҳон миқёсида кечаётган интеграллашув жараёни маданиятлараро интеграллашувни ҳам келтириб чиқарди. Бу эса чет тили ўқитувчисидан тил ўрганувчиларда ўзга маданият вакиллари билан нутқий мулоқот жараёнида хушмуомалалик, уларнинг урф-одатларига, динига, қадриятларига нисбатан толерантлик ҳиссини шакллантиришни талаб қилади. Ушбу сифатлар эса ўқитувчи касбий компетенциясининг компонентларидан бири бўлмиш лингвомаданий компетенцияни шакллантиришни ҳам тақозо этади, зеро чет тилида эркин мулоқот қиладиган коммуникантларнигина эмас, балки “когнитантлар” [2, 334] тайёрлаш ҳам бугунги кунда чет тилларни ўргатишга қўйилаётган талаблардан биридир.

Чет тили ўқитувчисининг методологик компетенцияси чет тили ўқитиш жараёнини ташкил қилиш хусусидаги чуқур билим, тажриба ва малакага эга бўлишни ҳамда ўқиб-ўрганиш билан боғлиқ муаммоларни ижобий ҳал қила олиш лаёқатига эга бўлишни назарда тутаяди.

Хулоса қилиб айтганда, чет тили ўқитувчиларини тайёрлашда юқорида қайд этилган касбий компетенция компонентларини шакллантириш малакали ўқитувчилар тайёрлаш самарадорлигини оширади. Касбий компетенцияни шакллантириш динамик (ўсиб борувчи) жараён ҳисобланиб, у ўқитувчиларнинг индивидуал хусусиятлари ва педагогик лаёқатини ҳам ҳисобга олишни тақозо этади.

Умуман олганда, чет тили ўқитувчисининг касбий компетенциясининг таркибий қисмлари сифатида лингвистик, психолингвистик, педагогик-дидактик ва лингво-культурологик (лингвомаданиятлик) компетенцияларини келтириш мумкин.

Уларнинг ҳар бирига хос хусусиятларни ва уларни ўқув жараёнида қўллашга хос масалаларни эса алоҳида мақолада кўриб чиқиш мақсадга мувофиқ.

Адабиётлар:

1. Селевко Г.К. Компетентности и их классификация / «Народное образование». – М., 2004. -№4.
2. Жалолов Ж., Маҳкамова Г.Т., Ашуров Ш.С. English language teaching methodology. – Т.: “Фан ва технология” нашриёти, 2015.

(Тақризчи: Т.Эгамбердиева – педагогика фанлари доктори, профессор).